

Odd Gunnar Skagestad:

NORGE I ANTARKTIS:

DEN HISTORISKE BAKGRUNN FOR DE NORSKE KRAVENE

PLANSJE 1

- **Digresjon: UDs aspirantkurs for 40 år siden – Frydenlund: Norsk utenrikspolitisk doktrine. Hjelp? Bomskudd...**
- **Derimot Jonas Støre for 5 år siden (uten aspirantenes hjelp): Siden 2009 har vi hatt en norsk utenrikspolitisk doktrine. Den ser slik ut:**

PLANSJE 2

- **Grunnlagsdokumentet for norsk utenrikspolitikk er St.meld. nr.15 (2008-2009) Interesser, ansvar og muligheter – Hovedlinjer i norsk utenrikspolitikk. 13. mars 2009.**
- **Fortsatt gjeldende norsk utenrikspolitisk doktrine. Vakte i 2009 oppsikt i media, som til da hadde trodd at Norges utenrikspolitikk kun var verdibasert. Men her kunne vi lese at vår utenrikspolitikk er både verdibasert og interessebasert.**
- **Men det mest bemerkelsesverdige: En blekke på 177 sider - Antarktis ikke nevnt! ("Polarområdene" kun ett sted – s.49 – ifbm Arktisk Råd).**
- **Men meldingens overordnede betraktninger og føringer er relevante også mht. de verdier vi forfekter og de interesser som vi har å ivareta i Antarktis.**
- **Dette bringer oss over på temaet realpolitikk:**

- Norge har ikke bare et mer eller mindre tilfeldig nærvær i Antarktis:
- Norge eneste land med territoriale besittelser både i Nord og Syd. Betyr at Norge i Antarktis har interesser.
- Interesser består ikke i et politisk vakuum.
- Interesser som må ivaretas i forhold til og innen rammen av et internasjonalt regelverk og et internasjonalt aktørmiljø.
- Interesser som krever at vi foretar politiske beslutninger/valg eller fører en politisk kurs som fremmer disse interessene.
- Interesser funksjon av tidligere handlinger/valg. Derfor viktig å kjenne og forstå forhistorien.
- Mitt tema her er bakgrunnen og grunnlaget for våre interesser – dvs. forhistorien bak Norges nærvær i Antarktis.

PLANSJE 3

- Et ikonisk bilde som alle kjenner. (Frimerke fra 1961).
- Ser dere feilen?
- Jeg skal ikke snakke om Roald Amundsen – men la oss beholde ham i bakhodet: Erobringen av Sydpolen som norsk nasjonal identitetsmarkør. Inspirasjonskilde for senere norske oppdagelser og anneksjoner i Antarktis.

- **Men grunnlaget for Norges status som Antarktisk-makt ligger ikke på det symbolske men på det materielle plan: Våre næringsinteresser.**

PLANSJE 4

- **Dette er ikke "Moby Dick" men en blåhval – et digert beist.**
- **Hvalfangsten – alle har hørt om den hensynsløse nedslakting, rovdrift som førte til desimering av bestandene. Div. forsøk på regulering (IWC 1946). "Olympisk fiske" innenfor globalkvoter – "Almenningens tragedie".**
- **Da fangsteventyret tok slutt (for Norges vedkommende 1967), var det likevel ikke fordi ressursgrunnlaget ble uttømt, men oljen utkonkurrert.**
- **Forstå hvor viktig den var for Kongerikets utenriksøkonomi, verdiskaping og sysselsetting. Norge i førersetet: I toppsesongen 1930-31 var 27 av 41 ekspedisjoner norske, og andre lands ekspedisjoner hadde norsk mannskap.**
- **Men selv om den norske hvalfangsten hadde en dominerende posisjon, var den politisk sårbar.**
- **For Norge var forholdet til det britiske verdensriket selve referanserammen (den ledende verdensmakt, sjømakt og polarmakt).**
- **Det startet med C.A. Larsen, Grytviken Syd-Georgia 1904. Fangst basert på landstasjoner.**

- **Norske forespørsler i London (Fridtjof Nansen). Uskyldige spørsmål, konsekvens: Utløste britiske suverenitetskrav (1908).**
- **Ny epoke - overgang til pelagisk hvalfangst etter 1920.**
- **Atter en gang: Norske forespørsler utløste nytt britisk krav i 1923 (på vegne av NZ).**
- **Imperiekonferansen 1926 med britisk ønskeliste, nytt krav i 1933 på vegne av Australia.**
- **Norsk frykt for at hvalfangstnæringen skulle bli skadelidende som følge av andres (dvs. britenes) ekspansjonspolitik.**
- **Tidsrommet 1926-38: Norsk utforskning & kartlegging, bivirksomhet av hvalfangsten (Lars Christensen). Fantastiske pionerbragder – bruk av ny teknologi som ingen hadde brukt før.**

PLANSJE 5

- **Norges anneksjoner: Ingen "polarimperialisme" - defensiv politikk i lys av våre næringsinteresser:**
  - **Bouvetøya 1928**
  - **Peter I's øy 1931**
  - **Dronning Maud Land 1939**
- **Spillet om Bouvet. Innenriks: Mowinckel vs. Hambro. Utenriks: "Hestehandelen" med UK.**

- **Norges politikk defensiv og reaktiv. Knirkefritt forhold til britene et overordnet hensyn.**
- **Likevel nølende inntil Nazi-Tyskland kom på banen.**
- **Formuleringene i anneksjonsvedtaket 14. januar 1939: Forholdet til Sektorprinsippet.**

PLANSJE 6

- **Kartskisse – krøll i DMLs sydgrense. Illustrerer karttegnernes forvirring.**
- **Resultatet av anneksjonene: Da 2. verdenskrig kom, var over 80 % av Antarktis omfattet av til sammen 7 lands ulike krav. Gjenstod kun en mindre sektor i Vest-Antarktis, som USA mente å ha prioritet på.**

Så kom etterkrigstiden 1945-57:

- **Fortsatt hvalfangst, men hva skulle Norge egentlig med de annekterte områdene?**
- **Nye utfordringer mot suverenitetskravene. Behov for å ta forholdsregler, men hva slags og hvilke?**
- **USA på banen som ledende aktør. Lenge vært aktive i utforskningen av Antarktis. Ikke-kravshaver på prinsipielt grunnlag, "reserved all rights".**
- **Nye rammebetingelser i storpolitikken: "Rule Britannia" avløst av "Pax Americana"?**

- **USAs condominium-initiativ 1948-49: Fellesstyre av USA + de syv kravshaverne. Norge (og andre) negative. Non-Starter. Den Kalde Krigen.**
- **Norsk forskningsekspedisjon (Maudheim) 1949-52, men hva med DMLs status? Lovforslag fra 1948, men beslutningsvegring.**
- **IGY (1957-58) bringer bevegelse. Norway Station (1956-60). DML inntas i bilandsloven 21. juni 1957.**

PLANSJE 7

- **IGY – frimerke i 1957: Dronning Maud Land.**
- **Kan dere se grenselinjene?**
- **Frimerkeutgivelse = jurisdiksjonsutøvelse (en offisiell handling dvs. en statsakt). Gikk ikke upåaktet hen.**
- **Amerikansk démarche i UD: Hadde Norge oppgitt motstanden mot Sektorprinsippet?**

PLANSJE 8

- **Antarktistraktaten. Påny USA-initiativ. Mål: Videreføre det vellykkede IGY-samarbeidet.**
- **Deltagelse: De 7 kravshavere + 5 ikke-kravshavere.**
- **Denne gang et vellykket initiativ – fremforhandlingen et diplomatisk mesterstykke. De uløste suverenitetsspørsmål ligget som en tikkende bombe.**

- **Fokuset på vitenskap og samarbeid nøkkelen til å ned-dempe for ikke å si desarmere eller ta luften ut av suverenitetsspørsmålene. USA fikk alle parter med på laget – løsning som hensyntok både kravshavernes og ikke-kravshavernes interesser, samt de ulike innbyrdes interesser kravshaverne i mellom.**
- **De politiske realiteter: Alle kravene hadde skjør internasjonal basis, aktivt utfordret fra flere hold. Ved sine anneksjoner hadde kravshaverne pådratt seg et markeringsbehov: Vise seg selv og andre at man tok sine krav alvorlig, gjennom handling synliggjøre sin seriøsitet som internasjonale aktører. Med Antarktistraktaten på plass var noe av presset i så måte fjernet. Partene – inkl. Norge – kunne puste lettet ut.**

PLANSJE 9

- **Antarktistraktaten – hovedinnhold. (Men dette skal Else Berit snakke nærmere om!).**
- **Norge konstruktiv medspiller, men ikke i førersetet: Lenge laber norsk innsats.**
- **Norge likevel aktiv i arbeidet med videreutviklingen av Antarktistraktat-systemet: CCAS (1972), CCAMLR (1980), CRAMRA (dødfødt), Miljøprotokollen (1991).**

PLANSJE 10 & 11

- **Hvalfangsteventyret over for Norges vedkommende i 1967.**
- **Krill ny ressurs. Reguleres av CCAMLR, Norge i ledelsen.**

PLANSJE 12

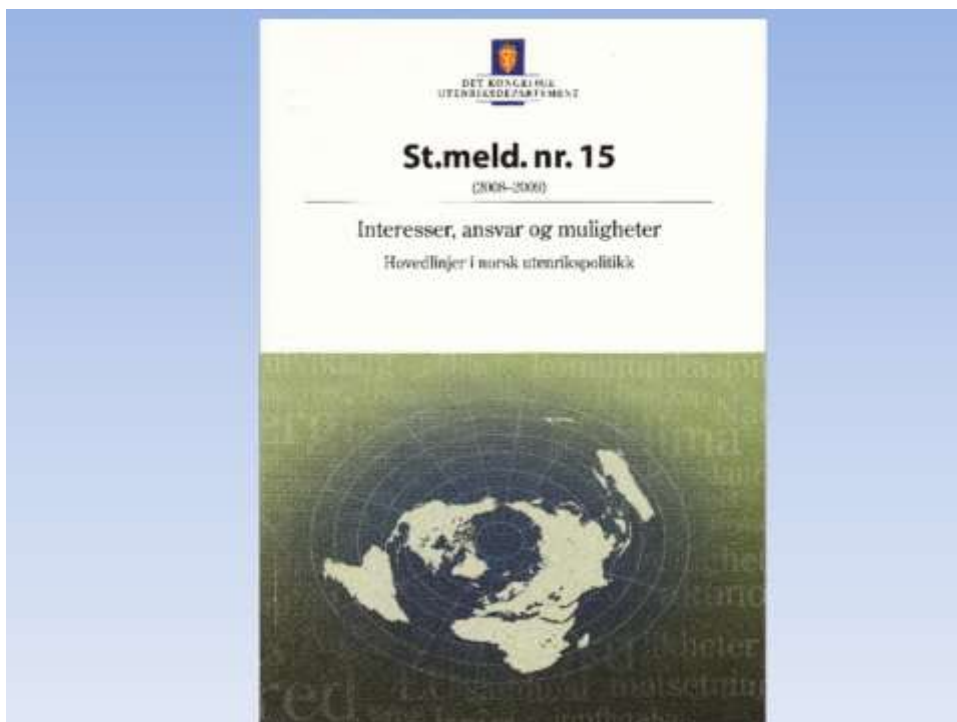
- **Norsk krillfartøy – "Antarctic Saga"? Bærekraftig høsting - Bemerk MSC-sertifisering.**

Odd Gunnar Skagestad:

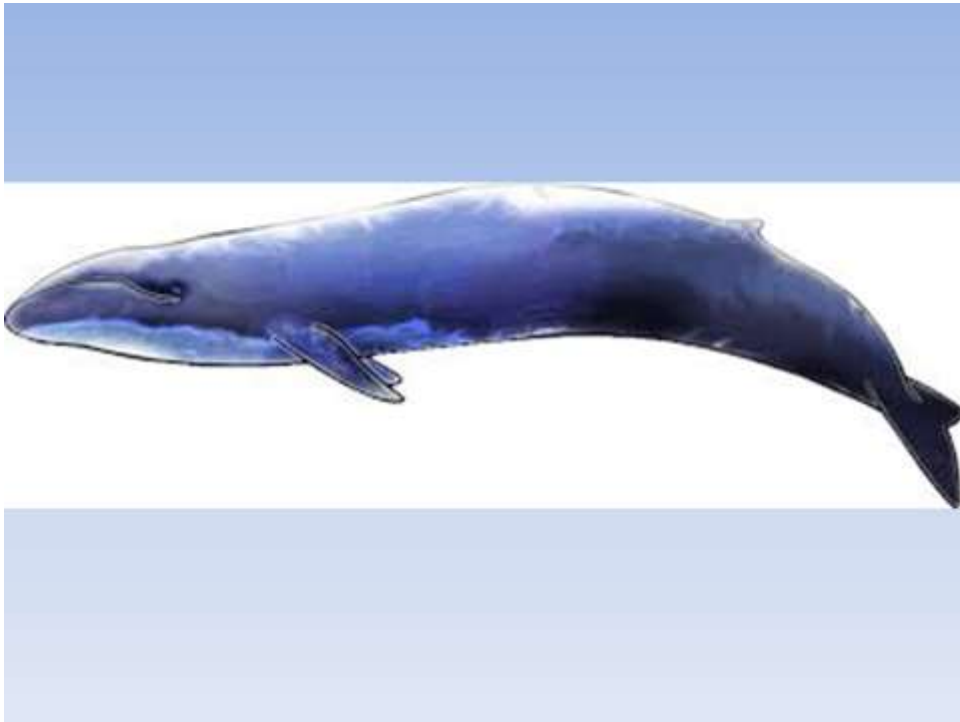
Norge i Antarktis

Historisk bakgrunn

SKAGESTAD MARINE & POLAR CONSULT
12. DESEMBER 2014.

NORSKE BILAND I ANTARKTIS

- Bouvetøya (1928)
- Peter I Øy (1931)
- Dronning Maud Land (1939)

Antarktistraktaten,

undertegnet 1. desember 1959,
i kraft 23. juni 1961.

12 signatarparter:

7 kravshavere (Norge, UK, NZ, Frankrike,
Australia, Chile, Argentina)

5 ikke-kravshavere (USA, USSR, Belgia,
Japan, Syd-Afrika)

ANTARKTISTRAKTATEN

HOVEDINNHOOLD:

- FRYSSING AV SUVERENITETSKRAV
- DEMILITARISERING, ATOMFRITT
- FRIHET TIL VITENSKAPELIG FORSKNING
- FORSKNINGSSAMARBEID SOM UNDER IGY
- INSPEKSJONSORDNING
- KONSULTASJONSORDNING

KRILL

